

Ачкасова С. А.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Харків

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ»

У статті обґрунтовано теоретичні аспекти визначення поняття «інтернаціоналізація вищої освіти». Визначено сутність поняття «інтернаціоналізація вищої освіти» як процес інтеграції міжнародного виміру у викладання й навчання, наукові дослідження, соціальні послуги закладів вищої освіти, у розроблення стратегій розвитку вищої освіти, спрямованих на формування глобального мислення молоді з урахуванням перспектив розвитку сучасного суспільства. Систематизовано основні чинники, форми та стратегії інтернаціоналізації вищої освіти, реалізація яких сприятиме вирішенню питання дисбалансу кредитної і ступеневої мобільності та інституційного співробітництва, сприяти співробітництву вищої освіти і промисловості, усунути бар'єри розвитку спільних/подвійних ступенів, розробити інноваційні моделі цифрового та змішаного навчання, стимулювати двомовне та багатомовне навчання, усунути перешкоджання між інтернаціоналізацією наукових досліджень та освітою на всіх рівнях для більшої синергії і можливостей.

Ключові слова: інтернаціоналізація вищої освіти, чинники інтернаціоналізації вищої освіти, форми інтернаціоналізації вищої освіти, стратегії інтернаціоналізації вищої освіти.

Ачкасова С. А.

Харьковский национальный экономический университет имени Семена Кузнеця, Харьков

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПОНЯТИЯ «ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ»

В статье обоснованы теоретические аспекты определения понятия «интернационализация высшего образования». Определена сущность понятия «интернационализация высшего образования» как процесс интеграции международного измерения в преподавание и обучение, научные исследования, социальные услуги учебных заведений, в разработку стратегий развития образования, направленных на формирование глобального мышления молодежи с учетом перспектив развития современного общества. Систематизированы основные факторы, формы и стратегии интернационализации высшего образования, реализация которых будет способствовать решению вопроса дисбаланса кредитной и ступенчатого мобильности и институционального сотрудничества, способствовать сотрудничеству высшего образования и промышленности, устранить барьеры развития совместных / двойных степеней, разработать инновационные модели цифрового и смешанного обучения, стимулировать двуязычное и многоязычное обучение, устранить препятствия между интернационализацией научных исследований и образованием на всех уровнях для большей синергии и возможностей.

Ключевые слова: интернационализация высшего образования, факторы интернационализации высшего образования, формы интернационализации высшего образования, стратегии интернационализации высшего образования.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Трансформація соціальної, політичної та економічної сфер суспільства спричиняє необхідність перетворення системи вищої освіти. У сучасних умовах формування ринкової економіки освітня сфера повинна швидко реагувати на потреби споживача та формувати свій зміст відповідно до вимог сьогодення. У зв'язку із

підвищенням рівня мобільності сучасні фахівці мають бути конкурентоздатними незалежно від місця отримання вищої освіти та подальшого здійснення трудової діяльності. В останні роки одним з ключових факторів трансформації вищої освіти стала її інтернаціоналізація. Значення цього процесу посилюється в умовах розвитку міжнародної економічної, соціальної та культурної інтеграції.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Аналіз наукових джерел, міжнародних, європейських, державних освітніх рекомендацій свідчить, що наразі широкого обговорення набувають питання вивчення впливу сучасних інтеграційних процесів на освітню сферу та їх взаємозв'язок. Питанням інтернаціоналізації вищої освіти присвячені наукові праці багатьох зарубіжних вчених: Ф. Альтбаха [14], М. Бартелла [15], Г. Де Віта [16], Дж. Філдена [17], Дж. Найт [19], Дж. Мейсон [20], Дж. Местенхаузера [21], К. Шнітцер [24] У. Тайхлера [25], М. Ван дер Венде [26] та ін. Дослідженням стратегій, чинників та форм інтернаціоналізації вищої освіти також займаються вітчизняні науковці: Вербицька С. В. [1], Дебич М. А. [3], Козієвська О. І. [4], Корсак К. В. [5], Кравченко А. С. [6], Нітенко О. В. [8], Сбруєва А. А. [9], Солощенко В. М. [10], Чернякова Ж. Ю. [11], Чирва А. С. [13] та ін. Однак, незважаючи на вагомий внесок зазначених вчених у висвітлення питання щодо інтернаціоналізації вищої освіти, низка теоретичних та практичних аспектів досліджена недостатньо. Зокрема, не існує єдиної думки щодо визначення основних понять, класифікації чинників та стратегій. Також недостатньо досліджений механізм впровадження зарубіжного досвіду інтернаціоналізації вищої освіти у вітчизняну практику.

Метою статті є обґрунтування теоретичних аспектів визначення поняття «інтернаціоналізація вищої освіти».

На сучасному етапі розвитку суспільства процеси глобалізації та інтернаціоналізації безпосередньо впливають на формування національної освітньої політики та визначення ключових пріоритетів розвитку вищої освіти у більшості країн світу. На глобальному рівні Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Світовий банк, Міжнародна асоціація університетів (МАУ) та інші міжнародні організації здійснюють координацію процесу інтернаціоналізації та сприяють розвитку міжнародної співпраці.

Концептуальні засади процесу інтернаціоналізації вищої освіти обґрунтовано у наукових працях багатьох зарубіжних вчених Ф. Альтбаха [14], Г. Де Віта [16], Дж. Найт [19], У. Тайхлера [25], М. Ван дер Венде [26] та ін. Опрацювання наукових джерел надало змогу виокремити найбільш поширені підходи до трактування поняття «інтернаціоналізація вищої освіти» в іноземних виданнях (табл. 1).

Таблиця 1 – Визначення сутності поняття «інтернаціоналізація вищої освіти» дослідниками

Автор і джерело	Визначення сутності поняття
1	2
Бартелл М. [15]	Комплексний і політично керований процес, який є складовою культурного життя, навчального плану, науково-дослідної діяльності університету та його суб'єктів
Местенхаузер Дж. [21]	Багатовимірний процес навчання, який включає інтеграційні, інтеркультурні, інтердисциплінарні, порівняльні, контекстуальні, технологічні та глобальні виміри знань
Найт Дж. [19]	Процес інтеграції міжнародного/інтеркультурного виміру у викладання, наукові дослідження, соціальні послуги вищого навчального закладу
Де Віт Г. [16]	Цілеспрямований процес інтеграції міжнародного, інтеркультурного або глобального вимірів у цілі, функції та надання вищої освіти з метою поліпшення якості освіти і досліджень для студентів та персоналу, а також значущого внеску в суспільство

Продовження табл. 1

1	2
Рудзкі Р. [23]	Процес організаційних змін, оновлення навчальних планів, підвищення кваліфікації викладачів і мобільності студентів з метою вдосконалення освітнього та дослідницького процесів як основної діяльності університетів
Тайхлер У. [25]	Розвиток міжнародного співробітництва для зменшення ризиків, збільшення конкурентоспроможності, поглиблення і розширення бази знань для досліджень, підприємництва й освіти
Ван дер Венде М. [26]	Комплекс систематичних і підтримуючих заходів, спрямованих на те, щоб зробити вищу освіту більш чутливою до потреб глобалізованого суспільства, економіки та ринку праці
Філден Дж. [17]	Потік студентів і співробітників університетів в обох напрямках, стратегічні партнерства, спільні програми із зарубіжними університетами.
Альтбах Ф. [14]	Розвиток міжнародного кругозору і навичок студентів за рахунок програм навчання за кордоном, програм мовної підготовки та розвитку міжкультурного взаєморозуміння
ОЕСР [22]	Процес, у межах якого цілі, функції та організація надання освітніх послуг набувають міжнародного виміру

Як видно з табл. 1, термін «інтернаціоналізація вищої освіти» застосовується у світовій теорії та практиці з 1980-х років для охоплення найрізноманітніших змін та інновацій в освітніх системах усіх країн, причиною яких є взаємодія та співпраця освітян, науковців та керівних органів у сфері вищої освіти та професійної підготовки.

Починаючи з 2007 року вітчизняні вчені та науковці також почали вивчати проблеми інтернаціоналізації вищої освіти, зокрема досліджувати її стратегії, чинники та форми у зарубіжних країнах. Підписання Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом та Угоди про асоційоване членство України у восьмій Рамковій програмі ЄС з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020» підтвердило європейський вектор розвитку України [3]. Водночас з багатьох об'єктивних та суб'єктивних причин стратегія інтернаціоналізації вищої освіти в Україні відсутня. У зв'язку з цим в останні роки набули поширення дослідження національних стратегій інтернаціоналізації вищої освіти країн світу та виявлення особливостей і тенденцій її розвитку. Інтернаціоналізація вищої освіти була предметом досліджень багатьох вітчизняних науковців, зокрема Козієвської О. І. [4], Чернякової Ж. Ю. [11], Солощенко В. М. [10], Дебич М. А. [3], Нітенко О. В. [8] та ін. Проте зміст інтернаціоналізації трактується ними різнопланово. Визначення сутності поняття «інтернаціоналізація вищої освіти» вітчизняними дослідниками наведені у табл. 2.

Таблиця 2 – Визначення сутності поняття «інтернаціоналізація вищої освіти» вітчизняними дослідниками

Автор і джерело	Визначення сутності поняття
1	2
Козієвська О. І. [4]	Процес включення різних міжнародних аспектів у дослідницьку, викладацьку та адміністративну діяльність вищих навчальних закладів
Чернякова Ж. Ю. [11]	Впровадження міжнародного виміру в навчально-виховний процес, що ґрунтується на співробітництві між націями, їх стратегічних взаємовідносинах, які базуються на взаємоповазі та взаєморозумінні, в межах геополітичних структур

Продовження табл. 2

1	2
Солощенко В. М. [10]	Багатовимірний процес, у якому відбувається взаємодія університетів окремих країн з урахуванням міжнародних цілей, принципів і норм, що відповідають потребам світового співтовариства та сприяють створенню умов для вільного пересування академічної громади
Дебич М. А. [3]	Комплексний процес набуття окремою освітньою установою міжнародних перспектив у навчанні та викладанні для задоволення політичних, культурних, академічних та демографічних потреб сучасного суспільства
Нітенко О. В. [8]	Процес інтеграції міжнародних, міжкультурних і глобальних елементів в освітні (педагогічні), наукові й адміністративні функції окремо взятої організації
Сбруєва А. А. [9]	Надання міжнародного та інтеркультурного виміру змісту освіти, викладанню та науковим дослідженням, що здійснюються в університеті, забезпечення перетину кордону студентами, викладачами, адміністративними працівниками закладів вищої освіти, запровадження спільних освітніх програм
Вербицька С. В. [1]	Багатокомпонентний тривалий процес, інтегрований у діяльність, що спрямована на досягнення стратегічних цілей закладу вищої освіти
Чирва А. С. [13]	Трансформація змісту освіти зумовлена глобалізаційними перетвореннями, розвитком економіки знань та інформаційно-комунікаційних технологій, масовізацією вищої освіти й інтенсивним розвитком міжнародного освітнього простору
Корсак К. В. [5]	Поглиблення міжнародної взаємозалежності, що передбачає оновлення навчальних планів шляхом осучаснення змісту традиційних дисциплін прикладами і темами міжнародних порівнянь, а також впровадження «інтернаціональних» навчальних дисциплін (міжнародне право, міжнародна торгівля, континентальний менеджмент тощо)
Національний освітній глосарій: вища освіта [7]	Процес інтеграції освітньої, дослідницької та адміністративної діяльності вищого навчального закладу чи наукової установи з міжнародною складовою: індивідуальна мобільність (студентів, науковців, викладачів, адміністративного персоналу); створення спільних міжнародних освітніх і дослідницьких програм; формування міжнародних освітніх стандартів з метою забезпечення якості; інституційне партнерство, створення освітніх і дослідницьких консорціумів, об'єднань

Отже, виходячи з табл. 2, інтернаціоналізацію вищої освіти сучасними вітчизняними дослідниками визначено як процес інтеграції міжнародного виміру у викладання й навчання, наукові дослідження, соціальні послуги закладів вищої освіти, у розроблення стратегій розвитку вищої освіти, спрямованих на формування глобального мислення молоді з урахуванням перспектив розвитку сучасного суспільства [12].

Основні чинники інтернаціоналізації вищої освіти наведені на рис. 1.

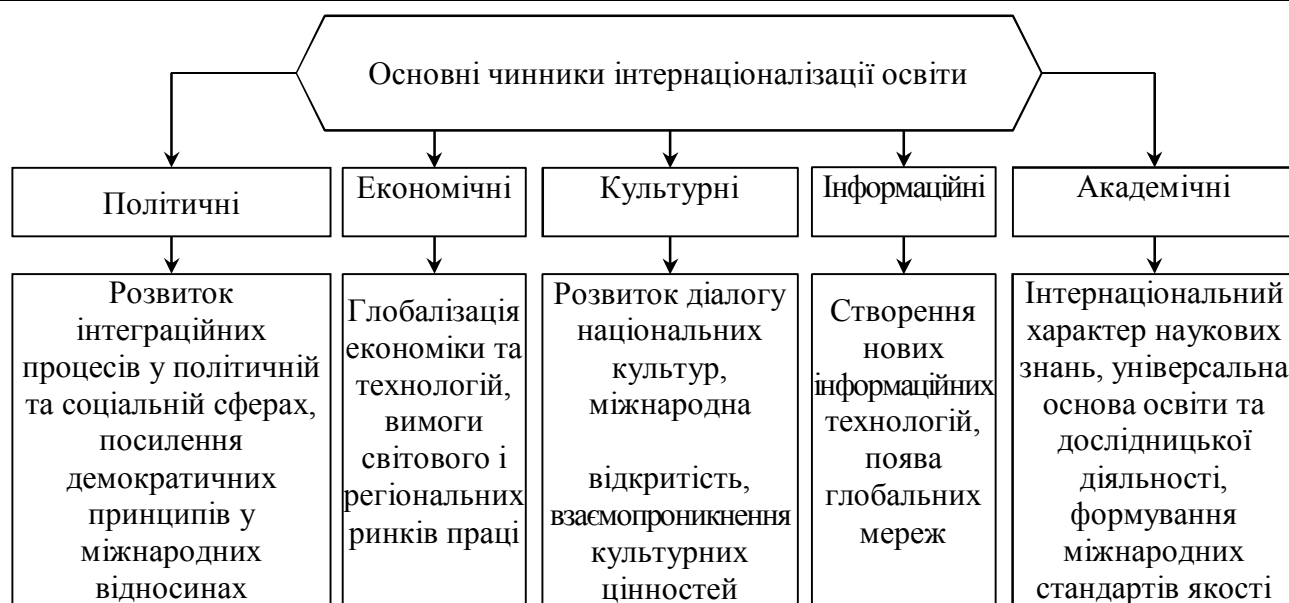


Рисунок 1 – Основні чинники інтернаціоналізації вищої освіти (розроблено автором на основі джерела [6])

Як видно з рис. 1, до основних чинників інтернаціоналізації вищої освіти належать: політичні, економічні, культурні, інформаційні, академічні, вплив яких сприятиме запровадженню ефективних інструментів розвитку інтернаціоналізації вищої освіти.

До інтернаціоналізації вищої освіти відносять форми міжнародного співробітництва, наведені на рис. 2.

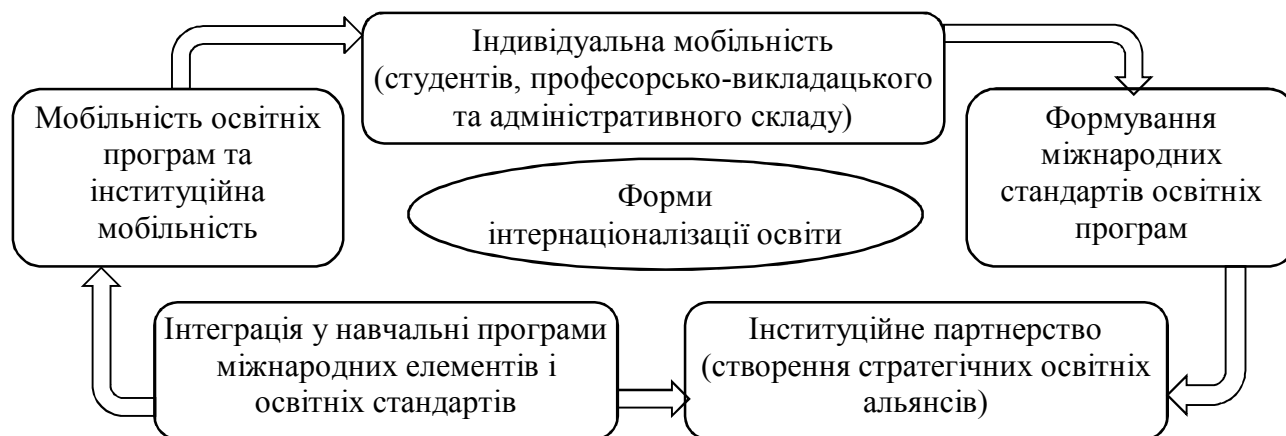


Рисунок 2 – Форми інтернаціоналізації вищої освіти (розроблено автором на основі джерела [2])

Отже, як видно з рис. 2, формами інтернаціоналізації вищої освіти є індивідуальна мобільність (студентів, професорсько-викладацького та адміністративного складу); мобільність освітніх програм та інституційна мобільність; формування міжнародних стандартів освітніх програм; інтеграція в навчальні програми міжнародних елементів і освітніх стандартів; інституційне партнерство (створення стратегічних освітніх об'єднань).

Світового визнання набули такі стратегії інтернаціоналізації вищої освіти: взаєморозуміння, отримання прибутку, залучення кваліфікованої робочої сили, розширення можливостей (рис. 3).



Рисунок 3 – Стратегії інтернаціоналізації вищої освіти (розроблено автором на основі джерела [4])

Як видно з рис. 3, виділено чотири основні стратегії інтернаціоналізації вищої освіти, реалізація яких сприятиме вирішенню питання дисбалансу кредитної і ступеневої мобільності та інституційного співробітництва, сприяти співробітництву вищої освіти і

промисловості, усунути бар'єри розвитку спільних/подвійних ступенів, розробити інноваційні моделі цифрового та змішаного навчання, стимулювати двомовне та багатомовне навчання, усунути перешкоджання між інтернаціоналізацією наукових досліджень та освітою на всіх рівнях для більшої синергії і можливостей.

ВИСНОВКИ. Вітчизняна теорія інтернаціоналізації вищої освіти позиціонує досліджуване явище в межах інтеграції в європейське та світове співтовариство, модернізації змістового й організаційно-методичного компонента навчально-виховного процесу.

Інтернаціоналізацію вищої освіти можна визначити процесом інтеграції міжнародного виміру у викладання й навчання, наукові дослідження, соціальні послуги закладів вищої освіти, у розроблення стратегій розвитку вищої освіти, спрямованих на формування глобального мислення молоді з урахуванням перспектив розвитку сучасного суспільства.

Формами інтернаціоналізації вищої освіти є індивідуальна мобільність (студентів, професорсько-викладацького та адміністративного складу); мобільність освітніх програм та інституційна мобільність; формування міжнародних стандартів освітніх програм; інтеграція в навчальні програми міжнародних елементів і освітніх стандартів; інституційне партнерство (створення стратегічних освітніх альянсів).

Світового визнання набули такі стратегії інтернаціоналізації вищої освіти: взаєморозуміння, отримання прибутку, залучення кваліфікованої робочої сили, розширення можливостей, реалізація яких сприятиме вирішенню питання дисбалансу кредитної і ступеневої мобільності та інституційного співробітництва, сприяти співробітництву вищої освіти і промисловості, усунути бар'єри розвитку спільних/подвійних ступенів, розробити інноваційні моделі цифрового та змішаного навчання, стимулювати двомовне та багатомовне навчання, усунути перешкоджання між інтернаціоналізацією наукових досліджень та освітою на всіх рівнях для більшої синергії і можливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вербицька С. В. Забезпечення якості вищої освіти в умовах інтернаціоналізації глобального освітнього простору / С. В. Вербицька // Порівняльно-педагогічні студії. – 2010. – № 3-4. – С. 78–86.
2. Данько Н. І. Електронна інтернаціоналізація вищої освіти / Н. І. Данько // Проблеми сучасної освіти. – 2015. – Вип. 6. – С. 46–50.
3. Дебич М. А. Інтернаціоналізація вищої освіти: світовий досвід : монографія / М. А. Дебич. – Суми : Університетська книга, 2017. – 291 с.
4. Козієвська О. І. Стратегії інтернаціоналізації вищої освіти : міжнародний досвід та українські перспективи / О. І. Козієвська // Вища школа. – 2012. – № 7. – С. 30–39.
5. Корсак К. В. Вища освіта і Болонський процес : навч. посіб. / К. В. Корсак, І. О. Ластовченко. – К. : МАУП, 2007. – 352 с.
6. Кравченко А. С. Електронне навчання в умовах інтернаціоналізації вищої освіти / А. С. Кравченко // Соціальні технології : актуальні проблеми теорії та практики. – 2016. – Вип. 72. – С. 94–100.
7. Національний освітній глосарій : вища освіта / авт.-уклад. : В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова ; за ред. В. Г. Кременя. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. – 100 с.
8. Нітенко О. В. Інтернаціоналізація вищої освіти як фактор розвитку університету / О. В. Нітенко // Освітологічний дискурс. – 2015. – № 2(10). – С. 205–216.
9. Сбруєва А. А. Інтернаціоналізація вищої освіти : пріоритети комплексної стратегії Європейського Союзу / А. А. Сбруєва // Вища освіта України. – 2013. – № 3. – С. 89–95.
10. Солощенко В. М. Інтернаціоналізація університетської освіти: досвід німецькомовних країн : монографія / В. М. Солощенко. – Суми : Видавничо-виробниче під-

во «Мрія», 2012 – 176 с.

11. Чернякова Ж. Ю. Інтернаціоналізація освітнього простору старшої школи Великої Британії : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Ж. Ю. Чернякова. – Суми, 2012. – 259 с.

12. Чернякова Ж. Ю. Порівняльна характеристика моделей інтернаціоналізації освітнього простору / Ж. Ю. Чернякова // Український педагогічний журнал. – 2015. – № 4. – С. 242–250.

13. Чирва А. С. Тенденції інтернаціоналізації змісту вищої освіти в університетах Канади : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / А. С. Чирва. – Суми, 2012. – 269 с.

14. Altbach P. The internationalization of higher education: Motivations and realities / P. Altbach, J. Knight // *Journals of Studies in International Education*. – 2006. – Vol. 11 (3–4). – PP. 290–305.

15. Bartell M. Internationalization of Universities: A University culture-based framework / M. Bartell // *Higher Education*. The Netherlands. Kluwer Academic Publishers. – 2003. – № 45. – PP. 43–70.

16. De Wit H. Internationalisation of Higher Education. Study / H. de Wit, F. Hunter, L. Howard, E. Egron-Polak. – Brussels, European Parliament, 2015. – 319 p.

17. Fielden J. The practice of internationalization: Managing International Activities in UK Universities / J. Fielden. – UK : Higher Education International Unit, 2008. – 70 p.

18. Hahn K. Begriffsklärung der «Internationalisierung der Curricula» / K. Hahn // *Beiträge zur Hochschulforschung*. – 2001. – PP. 25–26.

19. Knight J. Higher Education in Turmoil: The Changing World of Internationalization / J. Knight. – Rotterdam, Netherlands : Sense Publishers, 2008. – 441 p.

20. Mason J. Preparing Graduates for the Future: International Learning Outcomes / J. Mason, D. Stanley – Vancouver : AUCC, 1997. – PP. 12–16.

21. Mestenhauser J. International Education on the Verge : In Search of a New Paradigm / J. Mestenhauser // *International Educator*. – 1998. – Vol. 7. – PP. 20–28.

22. OECD. Quality and Internationalisation in Higher Education / OECD. – Paris, France : OECD Publishing, 1999. – 272 p.

23. Rudzki R. The strategic management of internationalisation : Towards a model of theory and practice. PhD dissertation (Education) / R. Rudzki. – Tyne : University of Newcastle, 1998. – 521 p.

24. Schnitzer K. Fallstudien zur Internationalisierung des Curriculums an deutschen Hochschulen: Nationaler Bericht für das Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft, Forschung und Technologie (BMBF) / K. Schnitzer, E. Körte. – 2001. – PP. 47–49.

25. Teichler U. The changing debate on internationalisation of higher education / U. Teicher // *Higher education*. – 2004. – Vol. 48. – PP. 5–26.

26. Wende M. C. van der. Internationalising the Curriculum in Higher Education / M. C. van der Wende // *Tertiary Education and Management*. – 1997. – Vol. 2. – No. 2. – PP. 186–195.

27. Wende M. van der. Internationalising the Curriculum in Dutch Higher Education / M. van der Wende // *Journal of Studies in International Education*. – 1997. – № 1/2. – PP. 42–56.

Achkasova S.

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv

THEORETICAL ASPECTS OF DEFINITION OF THE CONCEPT «INTERNATIONALIZATION OF HIGHER EDUCATION»

The article substantiates the theoretical aspects of the definition of "internationalization of higher education". The essence of the concept of "internationalization of higher education" as the process of integration of the international dimension into teaching and learning, scientific research, social services of higher educational institutions, in the development of educational development

strategies aimed at shaping the global thinking of youth, taking into account the prospects for the development of modern society, is determined. The main factors, forms and strategies of internationalization of higher education are systematized, implementation of which will help to solve the problem of imbalance of credit and degree mobility and institutional cooperation, promote cooperation between higher education and industry, eliminate barriers to development of joint / double degrees, develop innovative models of digital and mixed learning, stimulate bilingual and multilingual learning, eliminating barriers between internationalization of research and education at all levels for greater synergy and opportunities.

Key words: internationalization of higher education, factors of internationalization of higher education, forms of internationalization of higher education, strategies of internationalization of higher education.

REFERENCES

1. Verbič'ka S.V. (2010), *Zabezpečennja jakosti vicshoi osviti v umovah internacionalizacii global'nogo osvith'ogo prostoru*, Porivnjal'no-pedagogichni studii, № 3-4, pp. 78-86. [in Ukrainian]
2. Dan'ko, N.I. (2015), *Elektronna internacionalizacija vicshoi osviti, Problemi suchasnoi osviti*, Vip. 6, pp. 46-50. [in Ukrainian]
3. Debich, M.A. (2017), *Internationalizacija vicshoi osviti: svitovij dosvid : monografija*, Universitets'ka kniga, Sumi, Ukraina. [in Ukrainian]
4. Kozievs'ka, O.I. (2012), *Strategii internacionalizacii vicshoi osviti : mizhnarodnij dosvid ta ukrains'ki perspektivi, Vicsha shkola*, № 7, pp. 30-39. [in Ukrainian]
5. Korsak, K.V. and Lastovchenko, I.O. (2007), *Vicsha osvita i Bolons'kij process*, MAUP, Kyiv, Ukraina. [in Ukrainian]
6. Kravchenko, A.S. (2016), *Elektronne navchannja v umovah internacionalizacii vicshoi osviti, Social'ni tehnologii : aktual'ni problemi teorii ta praktiki*, Vip. 72, pp. 94-100. [in Ukrainian]
7. Zaharchenko, V.M., Kalashnikova, S.A., Lugovij, V.I., Stavic'kij A.V., Rashkevich, Ju.M. and Talanova, Zh.V. (2014), *Nacional'nij osvithnij glosarij: vicsha osvita*, TOV «Vidavnichij dim «Plejadi», Kyiv, Ukraina. [in Ukrainian]
8. Nitenko, O.V. (2015), *Internationalizacija vicshoi osviti jak faktor rozvitku universitetu, Osvitologichnij diskurs*, № 2(10), pp. 205-216. [in Ukrainian]
9. Sbruyeva, A.A. (2013), *Internationalizacija vicshoi osviti : prioriteti kompleksnoi strategii Evropejs'kogo Sojuzu, Vicsha osvita Ukrainy*, № 3, pp. 89-95. [in Ukrainian]
10. Solocshenko, V.M. (2012), *Internationalizacija universitets'koi osviti : dosvid nimec'komovnih krajin*, VidavnicHO-virobniche pid-vo «Mrija», Sumy, Ukraina. [in Ukrainian]
11. Chernjakova, Zh.Ju. (2012), *Internationalizacija osvith'ogo prostoru starshoi shkoli Velikoi Britanii*, dis. kand. ped. nauk : 13.00.01, Sumy. [in Ukrainian]
12. Chernjakova, Zh.Ju. (2015), *Porivnjal'na charakteristika modelej internacionalizacii osvith'ogo prostoru, Ukrains'kij pedagogichnij zhurnal*, № 4, pp. 242-250. [in Ukrainian]
13. Chirva, A.S. (2012) *Tendencii internacionalizacii zmistu vicshoi osviti v universitetah Kanadi*, dis. kand. ped. nauk : 13.00.01, Sumy. [in Ukrainian]
14. Altbach, P. and Knight, J. (2006), *The internationalization of higher education: Motivations and realities, Journals of Studies in International Education*, Vol. 11 (3-4), pp. 290-305.
15. Bartell, M. (2003), *Internationalization of Universities: A University culture-based framework*, Higher Education, The Netherlands, Kluwer Academic Publishers, № 45, pp. 43-70.
16. De Wit, H., Hunter, F., Howard, L. and Egron-Polak, E. (2015), *Internationalisation of Higher Education. Study*, Brussels, European Parliament, 319 p.
17. Fielden, J. (2008), *The practice of internationalization: Managing International Activities in UK Universities*, UK : Higher Education International Unit, 70 p.

18. Hahn, K. (2001), *Begriffsklärung der «Internationalisierung der Curricula»*, Beiträge zur Hochschulforschung, pp. 25–26.
19. Knight, J. (2008), *Higher Education in Turmoil: The Changing World of Internationalization*, Rotterdam, Netherlands : Sense Publishers, 441 p.
20. Mason, J. and Stanley, D. (1997), *Preparing Graduates for the Future: International Learning Outcomes*, Vancouver : AUCC, pp. 12-16.
21. Mestenhauser, J. (1998), *International Education on the Verge: In Search of a New Paradigm*, International Educator, Vol. 7, pp. 20-28.
22. (1999), OECD. *Quality and Internationalisation in Higher Education*, Paris, France : OECD Publishing, 272 p.
23. Rudzki, R. (1998), The strategic management of internationalisation : Towards a model of theory and practice. PhD dissertation (Education), University of Newcastle, Tyne, 521 p.
24. Schnitzer, K. and Körte, E. (2001), *Fallstudien zur Internationalisierung des Curriculums an deutschen Hochschulen: Nationaler Bericht für das Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft, Forschung und Technologie (BMBF)*, pp. 47-49.
25. Teichler, U. (2004), *The changing debate on internationalisation of higher education*, Higher education, Vol. 48, pp. 5–26.
26. Wende, M.C. van der. (1997), *Internationalising the Curriculum in Higher Education*, Tertiary Education and Management, Vol. 2, No. 2, pp. 186-195.
27. Wende, M. van der. (1997), *Internationalising the Curriculum in Dutch Higher Education*, Journal of Studies in International Education, № 1/2, pp. 42–56.

Ачкасова Світлана Анатоліївна,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри управління фінансовими послугами,

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,

пр. Науки, 9-А, м. Харків, Україна, 61166.

Тел. +38(057) 702-18-36.

E-mail: svitlana.achkasova@m.hneu.edu.uaORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-7233-0189>**Achkasova Svitlana Anatoliivna,**

Cand. Sc (Economics), Associate Professor,

Associate Professor of Department of Financial Services Management,

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics,

pr. Nauki, 9-A, Kharkiv, Ukraine, 61166.

Tel. +38(057) 702-18-36.

E-mail: svitlana.achkasova@m.hneu.edu.uaORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-7233-0189>

Стаття надійшла 29.12.2017